

נציבות תלונות הציבור על שופטים

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

י"א אלול, תש"פ
31 אוגוסט, 2020
מספרנו: 324/20/רבני גדול

תמצית החלטה

"חתימת" דין על פסק דין, שעה שהיה מורדם ומונשם עקב הידבקותו בנגיף הקורונה

תקציר: המתלוננת טענה כי פסק דין של בית הדין הרבני הגדול, נחתם על ידי שלושת חברי ההרכב, שעה שאחד הדיינים שכב אותה עת בבית החולים, כשהוא מורדם ומונשם. בירור התלונה העלה, כי המסקנה המשפטית של פסק הדין התקבלה פה אחד, על ידי כל חברי ההרכב, ואילו החלק ההלכתי של פסק הדין, הוסף לו בהמשך לאחר שהדיין חלה. כך קרה שפסק הדין המלא אכן נחתם בשם הדיין, שעה שהוא היה מורדם ומונשם.

בהחלטתו העיר הנציב, כי ניסיון העבר מלמדנו שלא אחת קורה, כי אין זהות בין ההכרעה המשפטית שהתגבשה על דעת דין זה או אחר בתום הדיונים - תוך כדי חילופי הדעות עם כל חברי ההרכב - לבין פסק הדין שנחתם, בסופו של יום, על ידו לאחר בחינת כלל הראיות בתיק, ועיון בעמדות יתר חברי ההרכב. זאת, וודאי כאשר עמדת ההלכה נוגדת, ככל הנראה, את המסקנה המשפטית שהתגבשה. לכן אין לשלול את האפשרות, כי דעתו של הדיין הייתה יכולה להשתנות במהלך כתיבת פסק הדין הסופי, ולאחר עיון בנימוקיהם של יתר חברי ההרכב. הנציב ציין, כי לא ניתן להתעלם מהעובדה כי בית הדין הוציא מלפניו פסק דין כאשר חלק ניכר ממנו לא עמד בפני דין שחתימתו מתבוססת עליו, והוסיף, כי טוב היו עושים הדיינים, לו פעלו בהתאם לתקנות הדין, והיו מנסים לקבל את הסכמת הצדדים למתן פסק דין על סמך החומר הקיים בתיק, תוך מינויו של דין חליפי. בהערות הנציב לעיל, מוצה בירור התלונה.

1. המתלוננת הלינה על כי פסק הדין, שניתן ביום 11.5.20, נחתם על ידי שלושת חברי ההרכב, וזאת חרף העובדה שלמיטב ידיעתה של המתלוננת, "וכפי שפורסם גם בכלי תקשורת חרדיים", אחד הדיינים שכב באותה עת בבית החולים, במשך כחודשיים כשהוא מורדם ומונשם, עקב הידבקותו בנגיף הקורונה. המתלוננת מציינת כי ביום 14.5.20, היא קיבלה "החלטה-הבהרה" שבה נכתב כי בשולי פסק הדין הוספה "הבהרה" לפיה, המסקנה המשפטית של פסק דין זה הוסכמה ע"י הדיינים כבר לפני למעלה מחודשיים בתחילת חודש מרץ, ואליה צורף החלק ההלכתי לאחר מכן.

2. המתלוננת הוסיפה וטענה, כי בעמ' 23 לפסק הדין נכתב: "ככלותנו את הקדמתנו הארוכה ניגש לגופם של דברים ונמצא כי משהובהרו השאלות והרקע באר היטב הרי לפנינו 'חצי תשובה'". לדבריה, ניתן להבין ממשפט זה כי, הלכה למעשה, הדיין, שכאמור היה מורדם ומונשם כשנכתב פסק הדין, לא חתם על פסק הדין כלל, לא מתחילתו ולא בסופו, לא על החלק על המשפטי ולא על החלק ההלכתי שבו. לחילופין, טענה המתלוננת, כי אפשר שהדיין "חתם על פחות מחצי פסק

דין" מבלי שקרא את דברי ההלכה אשר מהווים, כאמור, את הבסיס לפסק הדין. כך או כך, ציינה המתלוננת, כי פסק הדין נחתם, לכאורה, בניגוד לתקנות, והעובדה שהוא נחתם כביכול בחודש מאי 2020, עלולה לעלות כדי הטעיה ומצג שווא, באופן שאינו תואם את המציאות.

3. במועד הגשת תגובת הדיינים, החלים הדיין המורדם, ולפיכך לתגובתם של הדיינים צורפה החלטה של הדיין מיום 17.7.20, שבה הוא מאשר כי קרא את פסק הדין והוא מסכים עם דבריו ומסקנותיו, וכן הוא מאשר את נכונות הפרטים המופיעים בהבהרה שצורפה לפסק הדין, לפיה המסקנה המשפטית של פסק הדין הוסכמה על ידי חברי ההרכב מיד לאחר הדין, ונחתמה על ידו כבר בתחילת חודש מרץ 2020.

4. לדברי הדיינים, טיוטת פסק הדין הייתה מוכנה כעבור שבועיים-שלושה מיום הדין, ובה עסקו הדיינים בצורה רחבה ומקיפה בשאלה הנדונה והגיעו למסקנתם המשפטית. בשלב זה, חתמו שני דיינים על פסק הדין, ובחלוף מספר שבועות עדכן הרב הנוסף שפסק הדין טרם נחתם, וזאת מאחר שהוא ביקש להוסיף בו קטע הלכתי וכעת הוא מבקש לעיין בפסק הדין המלא. לאחר שעשה כן, הודיע הרב הנוסף לרב שישב בדין על הסכמתו לתוספת. לדבריהם, התוספת שהוספה לפסק הדין אמנם חשובה מאוד לנושא הנדון, אך היא אינה נוגעת לשאלה המשפטית, ומדובר "בדברי תורה נטו", אשר לא השפיעו כלל על מסקנת פסק הדין.

5. הדיינים הבהירו עוד, כי בנסיבות העניין דנן, שבהן ההרכב שדן בתיק התחלף כבר בעבר (ולפיכך התקיים דיון חוזר, עקב בקשת אחד הצדדים שהתנגד שבית הדין ייתן פסק הדין, על סמך החומר המצוי בתיק), כמו גם בקשותיה של המתלוננת לקבל פסק דין בהקדם, ולאחר שהמסקנה המשפטית אושרה על ידי חברי ההרכב ונכתבה בפסק הדין, הוא לא מצא לנכון לעכב את חתימתו על פסק הדין והמצאתו לצדדים, ודאי כאשר לא ברור מתי ישוב הדיין לעבודתו.

6. בהחלטתו קבע הנציב, כי אכן מדובר מקרה חריג בנסיבותיו, אחד מיני רבים שהביאה עלינו מגפת הקורונה. יחד עם זאת, הדגיש הנציב, כי אין חולק כי במועד שבו נחתם פסק הדין סופית היה הדיין מצוי בתרדמת ולכן נבצר ממנו לחתום עליו. חרף העובדה שהנציב לא מצא לחלוק על דברי הדיינים, כי המסקנה המשפטית של פסק הדין התקבלה פה אחד, כאשר החלק ההלכתי בלבד הוא אשר לא עמד בפני הדיין (ונציין, בהקשר זה, כי הרישומים לגבי חתימת הרבנים על פסק הדין, כפי שהוצגו על ידי מחלקת המחשוב בהנהלת בתי הדין הרבניים, מחזקים את עמדת הדיינים בשאלה זו, וזאת בנוסף להודעתו של הדיין בה הוא מאשר את הדברים), מצא הנציב להעיר, כי ניסיון העבר מלמדנו שלא אחת קורה, כי אין זהות בין ההכרעה המשפטית שהתגבשה על דעת דיין זה או אחר בתום הדיונים – תוך כדי חילופי הדעות עם כל חברי ההרכב – לבין פסק

הדין שנחתם, בסופו של יום, על ידו לאחר בחינת כלל הראיות בתיק, ועיון בעמדות יתר חברי ההרכב. לא אחת מתברר, ובעיקר אמורים הדברים בתיקים סבוכים ומורכבים המעוררים קושי משפטי והלכתי, שדיין שינה את דעתו באשר למסקנת פסק הדין, טרם חתימתו על הנוסח המלא והסופי של המסמך. בעיקר נכונים הדברים נוכח העובדה שבתיק זה, עמדת ההלכה נוגדת, ככל הנראה, את המסקנה המשפטית שהתגבשה, ולכן אין לשלול את האפשרות, כי דעתו של הדיין הייתה יכולה להשתנות במהלך כתיבת פסק הדין הסופי, ולאחר עיון בנימוקיהם של יתר חברי ההרכב.

7. הנציב קבע עוד, כי ניתן להבין את רצונו של בית הדין למנוע את התמשכות ההליכים בתיק, ולתת פסק דין בהקדם. זאת, בעיקר לאור העובדה שמדובר בהרכב שני שדן בתיק (לאחר שבהרכב הקודם פרש דיין טרם מתן פסק הדין, והתיק נשמע בשנית), וכן לאור בקשת המתלוננת ליתן פסק דין במועד קרוב, אך יחד עם זאת, במצב דברים לא פשוט זה, טוב היו עושים שאר חברי ההרכב, לו פעלו בהתאם לתקנות הדיון, והיו מנסים לקבל את הסכמת הצדדים למתן פסק דין על סמך החומר הקיים בתיק, תוך מינויו של דיין חליפי. נראה כי פתרון זה היה עדיף, בנסיבות העניין, מהוספה הבהרה לפסק הדין, כאשר תוספת זו לא עמדה לנגד עיניו של אחד הדיינים.

8. לסיום, ציין הנציב, כי אינו חולק על כך שהדיינים חרגו מלשון התקנות, אך ורק בשל רצונם הכן למנוע עינויי דין למי מבין הצדדים, שעה שהמחלוקת ביניהם נדונה מתחילתה - פעמיים. יחד עם זאת, ועם כל ההבנה לכוונותיהם הטובות של הדיינים, לא ניתן להתעלם מהעובדה כי בית הדין הוציא מלפניו פסק דין כאשר חלק ניכר ממנו לא עמד בפני דיין שחתימתו מתנוססת עליו.

9. בהערות הנציב, כאמור בסעיפים 6-8 לעיל, מוצה בירור התלונה.

אורי שהם
נציב תלונות הציבור על שופטים